

DE CE, DOAMNE?

Născut în Irlanda în 1898, C.S. Lewis a studiat la Malvern College timp de un an, după care și-a continuat studiile în particular. A obținut cu distincție o triplă licență la Oxford și a fost profesor la Magdalen College, precum și unul dintre diriguitorii acestui colegiu între 1925 și 1954. În 1954 a devenit profesor de literatură medievală și renașcentistă la Cambridge. A fost un excepțional și îndrăgît conferențiar și a avut o influență profundă și durabilă asupra studenților săi.

C.S. Lewis a fost mulți ani ateu; și-a descris convertirea în *Surprised by Joy (Surprins de bucurie)*: „În ultimul trimestru din 1929 m-am dat bătut, am recunoscut că Dumnezeu este Dumnezeu... eram, pesemne, în seara aceea cel mai șovăielnic și mai abătut convertit din toată Anglia.“ Această experiență a fost cea care l-a făcut să înțeleagă nu numai indiferența față de religie, ci și refuzul activ de-a o accepta, iar ca scriitor creștin, dăruit fiind cu o minte strălucită și logică și cu un stil limpede și viu, a fost fără egal. Multe dintre cărțile sale cele mai importante au fost traduse la Editura Humanitas, care i-a dedicat o serie de autor. Printre acestea se numără: *Of this and Other Worlds (Despre lumea aceasta și despre alte lumi)*, *Mere Christianity (Creștinism, pur și simplu)*, *Fern-seeds and Elephants: And Other Essays on Christianity (Ferigi și elefanți: Și alte eseuri despre creștinism)*, *Reflections on the Psalms (Meditații la Psalmi)*, *The Great Divorce (Marea despărțire)*, *Miracles, The Four Loves, The Problem of Pain (Despre minuni. Cele patru iubiri. Problema durerii)*. A scris și cărți pentru copii, precum celebra serie *Cronicile din Narnia*, science-fiction și multe lucrări de critică literară. Cărțile sale sunt cunoscute de milioane de oameni, pretutindeni în lume, prin traduceri. S-a stins din viață la 22 noiembrie 1963, în locuința sa din Oxford.

C.S. Lewis

DE CE, DOAMNE?

O RADIOGRAFIE
A SUFERINȚEI

Cu o prefață
de Andrei Pleșu

Traducere din engleză și note
de Tatiana Niculescu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Anca Lăcătuș
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristian Negoită
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Master Print Super Offset

C.S. Lewis
A Grief Observed
Copyright © C.S. Lewis Pte Ltd. 1961
Published by SC Humanitas SA under license from
The CS Lewis Company Ltd. – www.cslewis.com
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2020, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Lewis, Clives Staples
De ce, Doamne?: o radiografie a suferinței / C.S. Lewis;
trad. din engleză de Tatiana Niculescu;
cu o pref. de Andrei Pleșu. – București: Humanitas, 2020
ISBN 978-973-50-6973-5
I. Niculescu, Tatiana (trad.)
II. Pleșu, Andrei (pref.)
2

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Prefață

Prin și peste suferință

În 1955, C.S. Lewis a povestit, într-o carte, cum s-a convertit la credință. Titlul cărții era *Surprised by Joy* (*Surprins de bucurie*¹). După șase ani, destinul (sau Providența?) l-a adus în situația de a publica și o altă carte, despre criza spirituală pe care i-a provocat-o moartea unei ființe iubite: soția sa, Joy Davidman. Nu poți să nu fii tulburat de „coincidența” dintre „joy”, cuvântul englezesc pentru „bucurie”, și numele partenerei (*Joy*), care a închis ciclul dezbaterii interioare a lui C.S. Lewis despre Dumnezeu și credință. *Surprins* – în tinerețe – de bucuria convertirii și *surprins*, la bătrânețe, de reluarea interogației religioase, prilejuită de chinuita stingere a bucuriei sale conjugale, doamna Joy Davidman... De la „joy” la Joy! De la euforie la suferință, de la certitudine la căutare și neliniște, de la soluție la reluarea problemei, de la înălțare la vertij și reaşezare.

1. V. trad. rom.: *Surprins de bucurie. Povestea unei convertiri*, Humanitas, 2011.

Ar fi greșit să se înțeleagă că, „surprins de durere“, C.S. Lewis iese din sfera credinței. Dumnezeu rămâne – și în această carte – referința stabilă a reflecțiilor sale, astfel încât el se reafirmă ca unul din marii apologeți creștini ai modernității: știutor și trăitor deopotrivă, riguros – dar și original – în argumentație, subtil îmblânzitor de paradoxuri, consecvent în a lua totul în serios, fără să-și piardă umorul. C.S. Lewis nu e dispus să adoarmă, cu un surâs pios, în edificare. El rămâne viu, treaz, asumând *cinstit* graficul nu o dată imprevizibil și (potențial) smințitor al existenței lumești și al prezenței divine. Și nu se sfiește să fie sincer în interogația sa, atingând uneori, îndrăzneț, limite riscante, punând în discuție, aventuros, stringente tabuuri canonice, melancolii vecine cu penumbra, dacă nu chiar cu dubiul. Realitatea – spune Lewis – e, în manifestările ei, „iconoclastă“. Iar „Marele Iconoclast“ e Dumnezeu însuși, care e dispus să asume Întruparea și Răstignirea, adică „evoluții“ care, în principiu, nu se potrivesc cu Suveranitatea Sa. „Încearcă, Doamne, să te pui în pielea noastră de muritori!“ – se roagă, la un moment dat, C.S. Lewis. Dar el știe bine că Întruparea și viața Fiului tocmai asta sunt: decizia lui Dumnezeu de a se pune în pielea noastră. Dumnezeu nu s-a „iertat“ pe El Însuși! Dumnezeu nu se manifestă liniar și previzibil și nu așteaptă, probabil, nici de la drept-credincioșii săi o înregimentare mută, o ascultare vegetală, servilă, vecină cu moșăiala.

Rămâne însă deschisă o temă, formulată nemilos de Lewis: Dumnezeu l-a creat pe om după modelul unui *oximoron*: un *animal spiritual*. A pus exigența supremă într-un organism plin de limite. A alăturat Duhul translucid unei bezmetice alcătuirii de poftă (stomac hulpav, sexualitate rebelă și tot soiul de alte vicioase derapaje trupești și sufletești) și a cerut unui aparat de cunoaștere precar să înțeleagă Absolutul! A cerut, de asemenea, acestui peștiș conglomerat să se străduiască să-I semene. Nu e nițeluş sadic? Nu pare o farsă? Iar când bați la ușa Creatorului pentru a intra în dialog, nu capeți, adesea, o ușă trântită în nas? Și cum arată, de fapt, viața de după moarte: cadavre resuscitate, amintiri, fantome?

C.S. Lewis are curajul și onestitatea de a formula asemenea întrebări, dar nu alege să hamletizeze prelung asupra lor. În nefericirea lui finală (dispariția semnificativă a minunatei „Joy“), el are, deja, reacții restauratoare. Prin provocările la care ne supune, Dumnezeu nu ne pune la încercare credința (știe, mai bine ca noi, cum stăm), ci ne obligă *pe noi* să ne-o punem la încercare, să ne situăm *realist* față de ceea ce, adesea, e un simplu templu din închipuite cărți de joc, un edificiu artificial, vag ipocrit, ușor de demolat... Dumnezeu nu trânteste uși în nas, ci contemplă, blând, felul nostru de a pune întrebări greșite, încăpățânarea noastră de *a cere*, care obnubilează capacitatea noastră de *a primi*. Aflăm, astfel, că

„înțelegerea“ – în accepțiunea rațiunii noastre curente – nu ne e la îndemână și că, uneori, „o simplitate zguduitoare este adevăratul răspuns“, respectiv că ne e dat să trăim cu „un deosebit nerăspuns“, nu cu o exaltare infatuată, fals consolatoare. Iar „oximoronul“ de care vorbeam a primit, din partea Creatorului, o probă de reciprocitate. Făcându-Se om, Dumnezeu a acceptat să combine spiritul Său pur cu promiscuitatea cărnii. Cu oximoronul pe oximoron călcând...

Sunt multe de învățat din această carte târzie a lui C.S. Lewis. Și cred că mesajul ei esențial se referă la parcursul optim al vieții spirituale. Ne-am învățat (și suntem învățați) să socotim că a fi credincios e a trăi, destins, într-o evlavie cvasi-mecanică: cuminenție de manual, pietate harnică, protocol didactic, auto-critică mântuitoare. Ne mulțumim cu răspunsuri gata făcute, sau cu retorica tainei inabordabile, suntem fericiți (prematur!) să confundăm Raiul cu „ortopraxia“ (termenul Părintelui Andrei Scrima) și să afișăm portretul unei benefice somnolențe, fără întrebări, fără neliniști, fără riscuri. De fapt, nu mai vorbim cu Dumnezeu, ci îl punem deoparte, în inabordabilul Lui, în somptuozitatea Lui rituală, în ambalajul Lui instituțional. C.S. Lewis întruchipează, în cartea de față, un alt chip al credinței: el adaugă dimensiunii festive, care ni se predică adesea și pe care o adoptăm prea comod,

dimensiunea cercetării neodihnite, a tragicului, a luptei pentru întâlnirea lămuritoare cu Adevărul din spatele adevărilor dogmei. *Același* adevăr, dar mai bogat, mai greu de sistematizat, mai „surprinzător“, la fel de surprinzător ca bucuria convertirii, dar și ca drama suferinței greu digerabile. Nu putem răspunde misterului Întrupării printr-o angelică destrupare. Nu putem intra în comuniune cu Dumnezeu Tatăl fără a participa la chinul și moartea Fiului. În fond, cum a observat Unamuno în cartea sa *Agonia creștinismului*, când ne închinăm dinaintea Crucii, ne închinăm și dinaintea unui Dumnezeu muribund, agonizant, dispus să preia tragicul destinului nostru. Comuniunea cu El se petrece, așadar, nu doar prin protocoalele bucuriei și ale speranței, ci și prin încercarea suferinței și a morții. Asta îmi amintește de o vorbă – neașteptată – rostită de Cioran, când a primit cadou o *Răstignire* sculptată în lemn de George Apostu: „Suntem singura religie în care a fi credincios înseamnă a-ți fi milă de Dumnezeul tău!“ Și iarăși Unamuno: „O credință care nu se confruntă cu îndoiala e o credință moartă“.

Cartea lui C.S. Lewis nu e, nici pe departe, o pledoarie pentru îndoială. Ea ne dă doar dreptul de a nu confunda credința cu știința, de a prefera drumul *aventuros și complicat* spre Dumnezeu instalării mieroase, birocratice, în bunăvoința Lui. Poți avea, desigur, și șansa unei iluminări salvatoare, poți fi,

eventual, un beneficiar al Harului, astfel încât, prin lucrarea Lui, să te dizolvi în lumina primitoare a Creatorului. Dar asta nu înseamnă că dacă te lovești și de întuneric, de întrebări, de nesiguranță ești evacuat – necreștinește! – din efortul accidentat al Căii. Ba poate că abia atunci, asemenea lui Iov, provoci reacția limpezitoare a lui Dumnezeu.

În cartea de față, autorul face experiența lui Iov: e lovit, suferă, nu pricepe, întreabă, așteaptă o explicație. Și explicația vine tocmai pentru că dreptul pedepsit nu se resemnează să băltească, pios, în evlavia sa conformă, ci sângerează, plânge, se teme. Luptă pentru sens, pentru credință, pentru regăsirea de sine în lumea lui Dumnezeu.

Vă doresc, stimați cititori, o lectură întremătoare!

Andrei Pleșu

DE CE, DOAMNE?

Nimeni nu mi-a spus că jalea seamănă atât de mult cu frica. Deși nu mă tem, trăiesc aceeași senzație pe care mi-o dă teama. Aceeași zburătăceală ca de fluturi în stomac, aceeași neliniște, același gol. Înghit în sec întruna.

Alteori parc-aș fi cherchelit sau lovit în moalele capului. Între mine și lume s-a așternut un fel de pătură nevăzută. Mi-e greu să pricep cuvintele altora. Sau poate mi-e greu să vreau să le pricep. Cu toate astea, nu doresc să fiu ignorat. Mă îngrozesc de clipele în care casa e pustie. Măcar de-aș auzi lumea vorbind în jur, dar nu cu mine.

Uneori, cu totul pe neașteptate, ceva din mine încearcă să mă asigure că, totuși, nu-mi e atât de greu, nu chiar atât de greu. Viața omului nu se reduce la dragoste. Am fost fericit înainte s-o întâlnesc pe H. Sunt înzestrat cu ceea ce se cheamă destule „resurse“. Oamenii depășesc lucrurile astea. O să mă descurc. E jenant să dai ascultare acestui glas lăuntric, dar, pentru o clipă, pledoaria lui pare valabilă. Apoi, deodată, mă lovește pumnul fierbinte